

FRANSA SEÇİMLERİ VE AVRUPA BİRLİĞİ DÖNEM **BAŞKANLIĞI**

Prof. Dr. Füsun Türkmen

**Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Profesörü,
GİF Yönetim Kurulu Üyesi**

Fransa Seçimleri ve AB Dönem Başkanlığı bundan birkaç hafta öncesine kadar güncel, lâkin sıradan sayılabilecek bir konuydu. Fakat Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısının bölgesel ve küresel dengeleri alt üst etmesiyle bu konu yepyeni bir boyut kazanmış olup, Fransa'da cumhurbaşkanlığı adaylarının bugüne kadar Rusya'ya yönelik tutumları seçimde daha belirleyici bir faktör haline geldiği gibi, Avrupa güvenliği ve Fransa'nın bu bağlamdaki rolü öne çıkmış durumdadır. Dolayısıyla olaya bu açılardan bakmak doğal olarak kaçınılmaz görünmektedir. Bununla birlikte sistematik bir yaklaşımı elden bırakmamak adına önce Fransa cumhurbaşkanlığı seçim süreci ve son gelişmelerin seçimi ne şekilde etkileyebileceği; bunu takiben Fransa'nın AB dönem başkanlığının getirdikleri ve son olarak kısaca Türkiye ile ilişkiler konularına değinmek yerinde olacaktır.

Fransa'nın Cumhurbaşkanlığı Sistemi

2022 Cumhurbaşkanlığı seçimlerine odaklanmadan önce hatırlamamız gereken noktaların başında, 1958 Anayasasının yürürlüğe girmesinden beri Fransa'nın yarı başkanlık sistemi ile yönetildiği gelmektedir. Bilindiği gibi yarı başkanlık sistemi, diğer hükümet sistemleri olan başkanlık sistemi ve parlamenter sistemin özelliklerinin bir kısmını kendi bünyesinde barındıran, karma yapıda bir hükümet sistemidir. Üç temel özelliğe sahiptir: Yürütme organı iki başlıdır; Başkan doğrudan halkoyuyla seçilir ve önemli siyasal yetkilere sahiptir: Başbakan ve bakanlar kurulu, sadece yasama erkine karşı sorumludur.

Yarı başkanlık sistemi ilk olarak 1919 yılında Almanya'da Weimar Cumhuriyeti ve Finlandiya Anayasalarında yer almış, sonrasında Avusturya, İzlanda ve İrlanda'da benimsenmiş ama ancak 1958 De Gaulle Anayasası ile Fransa'da kurulduktan sonra yaygın biçimde tanınmıştır. Bunda tabii Fransa'nın efsanevî lideri General De Gaulle'ün damgasını taşıması rol oynamıştır. Doktrin açısından bakıldığında, yarı başkanlık sistemi baştan beri çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Kimi görüşe göre cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, bu sistemi diğerlerinden ayıran tek özelliktir. Kimi görüşe göre ise, sistemin iki zorunlu unsuru vardır: evet,

cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, ama aynı zamanda kendisinin önemli siyasal yetkiler sahip olması – ki bilindiği gibi seçim hiçbir rejimde tek belirleyici değildir.

Yarı başkanlık sistemi doğal olarak avantajlar içerdiği kadar, birtakım dezavantajlar da içermektedir. En önemli iki avantajı, iş birliği ve istikrardır. Rekabet halindeki siyasî partilerin yetki paylaşımına izin vererek, farklı partilerden gelebilecek bir cumhurbaşkanı ile bir başbakan arasında uzlaşma sağlanması (*cohabitation*) bunun en önemli örneğidir.

Dezavantajlar arasında başkanın halk tarafından doğrudan seçilmesinin siyasî süreci kişiselleştirme ve başkanda bir yetki zehirlenmesi doğurma ihtimalini sayabiliriz ve bu bilhassa demokrasinin yerleşik olmadığı durumlarda tehlikeli olabilir. Doğal olarak Fransa'da bu eşik hiçbir zaman aşılmamıştır. Ayrıca iki başlı hükümet sisteminin uzlaşma kadar zıtlasma da yaratması mümkündür.

Fransa'da cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından iki türlü seçim yöntemiyle seçilir. Birinci turda adaylardan biri mutlak çoğunluğu (yani oyların %50'sinden fazla) elde ettiği takdirde seçimleri kazanmış sayılır ve ikinci tura gerek kalmaz. Aksi takdirde adaylar arasından en fazla oy almış olan ikisi, ikinci turda karşı karşıya gelirler ve basit çoğunluğu alan (yani daha yüksek oranda oy alan) başkan olur. Cumhurbaşkanı 2002 yılına kadar 7 yıllığına ve arka arkaya ikinci kez yenilenebilir bir süre için seçiliyordu. O tarihten beri ve Anayasa'nın 6. Maddesine göre 5 yıllığına ve arka arkaya ikinci kez yenilenebilir bir süre için seçiliyor. Beşinci Cumhuriyet, yani 1958 Anayasasının oluşturduğu bu sistemde iki dönem cumhurbaşkanlığı yapmış olan sadece iki lider vardır: Sosyalist Cumhurbaşkanı François Mitterrand (1981-1995) ve Gaulliste çizgideki Cumhuriyet için Birleşme (*Rassemblement pour la République – RPR*) partisinin başkanı Jacques Chirac (1995-2007). Chirac birincisinde yedi yıl, arada Anayasa değiştiği için ikincisinde 5 yıl için seçilmiştir. Ve enteresan bir nokta, her ikisinin de birbirlerinin partisiyle *cohabitation* yapmış olmalarıdır. Mitterrand dönemi *cohabitation*'ları son derecede gergin ve sürtüşmeli geçmiştir. Chirac'ın daha uzlaşmacı kişiliği sayesinde ise bu tip sürtüşmeler yaşanmamıştır. *Cohabitation* Fransa'nın bir nevi '*checks and balances*' sistemidir ve seçmen başkana muhalefetten bir hükümet dayatarak yetkilerini bir miktar sınırlar, eleştiri veya karşıtlığını dile getirir.

Seçimlerde seçmenlik şartlarını karşılayan her yurttaş cumhurbaşkanlığına adaylığını koyabilir. Bunlar Fransız vatandaşı olmak, 18 yaşını doldurmuş olmak, kamu görevinden yasaklı olmamak, yurttaşlık görevleri yasasının getirdiği yükümlülükleri yerine getirmiş olmaktır. Buna ek olarak başvuruyu yapabilmek için halk tarafından seçilmişlerden (milletvekili, senatör, belediye başkanı, bölge meclisi başkanı, bölge meclisi üyesi, Avrupa Parlamentosu milletvekili gibi) en az 500 imza toplamış olmak gerekir. Anayasa Konseyi'nin incelemesine sunulan başvuruya taşınmaz mal ve servet beyanı da eklemek zorunludur. Seçimleri kazanan aday, döneminin sonunda her türlü

yolsuzluk ihtimaline karşın yeni bir beyan sunmakla yükümlü kılınmıştır. Tüm bu şartları karşılayanlar Anayasa Konseyi tarafından resmî aday olarak açıklanır.

Cumhurbaşkanı Adayları

Geçtiğimiz 8 Mart'ta Konseyin, 10 Nisan 2022 tarihinde birinci turu, 24 Nisan 2022 tarihinde ise ikinci turu yapılacak olan cumhurbaşkanlığı seçimlerine resmen aday olarak açıkladığı 12 siyasetçi şunlardır:

Aşırı Sol: Nathalie Artaud (*Lutte Ouvrière*), Philippe Poutou (*Nouveau Parti Anticapitaliste*)

Radikal Sol: Jean Luc Mélenchon (*La France Insoumise*), Fabien Roussel (*Parti Communiste Français*)

İlmli Sol: Anne Hidalgo (*Parti Socialiste*)

Çevreci: Yannick Jadot (*Europe Ecologie-Les Verts*)

Merkez: Emmanuel Macron (*La République en Marche*) Jean Lassalle (*Résistons!*)

Merkez Sağ: Valérie Pécresse (*Les Républicains*)

Aşırı Sağ: Marine Le Pen (*Rassemblement National*), Eric Zemmour (*Reconquête*), Nicolas Dupont-Aignan (*Debout la France*).

Son haftalara girerken yapılan birçok ankete bakıldığında, ortalama çıkan sonuç aralıkları şöyle dağılmaktadır: Macron %28 - %34; Le Pen %16 - %21; Mélenchon %10 - %14; Zemmour %10 - %12; Pécresse %10-%12. Tüm diğerleri ise %5'in altında kalmıştır. Seçimlere bir hafta kala anketlerde Macron %28,5, Le Pen %22 ve Mélenchon %15'le arayı açmış durumdadırlar. Böylelikle favori adayın bile salt çoğunluğu sağlayamadığı görülmekte ve ikinci turun yapılacağı kesin hale gelmektedir.

Bu sonuçların ilk bakışta düşündürdükleri:

1. Fransa'da seçmenin bu dönemde ağırlıklı olarak sağ kanada meylettiği;
2. Ana akım siyasetçilerle radikal görüşlü siyasetçiler arasında aşağı yukarı eşit bir oy dağılımı olduğu;
3. Lider profillerine ve seçim söylemlerine bakıldığında ABD ve Avrupa'da son yıllarda yaygınlaşan sağ popülizm rüzgârından Fransa'nın da aynı ölçüde etkilendiği;
4. Mevcut sosyal sorunlar ve strüktürel nedenlerin dışında bu eğilimin Fransa'da özellikle göçmen sorunu ve son yıllarda birçok yerden daha şiddetli ve kanlı biçimde baş gösteren İslâmcı terör saldırıları tarafından kamçılanmış olabileceği yönündedir.

Seçim süreci ayrıca beklenmedik bir unsur olarak Rusya-Ukrayna savaşından doğrudan etkilenmiş, sadece AB ve NATO karşıtı olmakla kalmayıp bugüne kadar açıkça Putin yanlısı ve Avrasya'cı eğilimli sağ/sol radikal partilerin puan kaybetmesine yol açmıştır. Bu durum ve yürüttüğü savaş diplomasisi Başkan Macron'un tartışmalı sosyal politikalarına rağmen ilk ağızda lehine gelişmiş görünmekle birlikte, etrafında muhalefet tarafından yaratılan birtakım tartışmalar ekseninde anketlerde hafif bir düşüş gözlemlenmektedir. Bunların merkezinde emekliliği 65 yaşta sabitleyen ve alım gücünü sınırlayan politikalar ile birtakım danışmanlık şirketlerine verilen ihalelerde yolsuzluk iddiaları bulunmaktadır. Aşırı sağa gelince, özellikle Zemmour'un geçmişte sarf ettiği "Putin gibi olmak en büyük hayalimdir" sözü ve aşırı Rusya yanlısı görüşleri veya Marine Le Pen'in parti finansmanını Rus bankalarının kredileri yoluyla sağlaması ve tek yabancı lider olarak Putin'i Kremlin'de ziyaret etmiş olması, her ikisinin de aleyhine dönmüştür.

Bununla beraber, Marine Le Pen son dönemlerde söyleminde değişiklik yapmış, AB konusunda tavrını yumuşatmış ve Ukrayna savaşına karşı tavrı almış görünmesi anketlerde bir miktar toparlanmasına yol açmıştır. Ancak yakından bakıldığında siyasî programında hiçbir değişiklik olmadığı, anti-demokratik bir Anayasa değişikliği planladığı, ırkçı, yabancı düşmanı ve eşcinsel karşıtı birtakım yasalar koymaya ve hatta bazı küçük belediyelerde zabıtayı silahlandırmaya hazırlandığı bilinmektedir. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne çekinceler getirmeyi ve Avrupa Birliği Antlaşmalarını tartışmaya açmayı, dış politikada Almanya ile yakın iş birliğine son vermeyi, model olarak aldığı Macaristan'da otoriter Orban yönetimine yaklaşarak yeni bir Avrupa Birliği anlayışı empoze etmeyi ve Kremlin'e bağlılıklarını her fırsatta ifade eden dış politika danışmanları marifetiyle el altından Putin yanlısı politikasını sürdürmeyi planlamaktadır. Nitekim Macron'un eski Başbakanı Edouard Philippe bu tehlike karşısında kamuoyunu uyarılmış ve sandığa gitmeme eğiliminin Le Pen'in zaferiyle sonuçlanabileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda ABD'de Trump'ın seçimini anımsatan ve dış güçler tarafından birtakım yazılı, görsel ve sosyal medya manipülasyonları da giderek söz konusu edilmektedir. Nitekim 2 Nisan'da yaptığı tek ve son büyük mitingde Macron, sosyal demokrat seçmeni yanına çekme hedefiyle yaptığı konuşmada aşırı sağ tehlikesine karşı Fransa'yı seferberliğe çağırmıştır.

Buna karşın yarışta kalan tek sol aday Mélenchon, yaşamsal sosyal sorunları konjonktür ve kimlikten daha öne çıkarması ve başarılı miting performansları sayesinde belli sınırlarda yükselişe geçmiş görünmektedir. Fakat aşırı sağ rüzgâr muhalefette ağır basmaya devam etmektedir. Merkez sağ aday Valérie Pécresse'in ise ilk baştaki söyleminin Zemmour'dan alıntılanmış aşırı sağ unsurlar içermiş olması ve yaptığı tüm mitinglerde gözlemlendiği üzere, geçmiş De Gaulle'cü adaylardan alıntılarla dolu yapay bir söylem kullanarak kendi çizgisini geliştirememiş olması ve bilhassa karizma eksikliği, belli bir oy oranından yukarı çıkmasına engel olmuş ve kendisi saf dışı kalmış görünmektedir.

Yapılan yorumlara göre, geleneksel De Gaulle'cü merkez sağ ve Sosyalist merkez solun görünürdeki çöküşü, Macron'un pragmatik, ideolojiler üstü ve liberal merkez siyasetinden kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra, siyaset sahnesine ilk kez bir parti çerçevesinde değil, sonradan partiye dönüşen bir sivil toplum hareketi yoluyla atılmış olması, dolayısıyla parti mensuplarının çoğunlukla geçmişten gelen siyasal seçkinler sınıfına dahil olmamaları, uzun süre iktidarda kalmış bu iki ideolojik partiyi dinazorlaştırma etkisi göstermiştir. Buna bir de Sosyalist Parti'nin François Mitterrand gibi etkin bir şahsiyetten sonra François Hollande, Benoît Hamon gibi sönük liderlerin elinde kalmış olması, şimdiki adayı Anne Hidalgo'nun ise Paris Belediye Başkanı olması hasebiyle Fransa'nın geri kalanına fazla "Parisli" görünmesi; De Gaulle'cü partinin de Sarkozy gibi her bakımdan tartışmalı bir liderden sonra malî bir skandal yoluyla siyasal kariyeri sönen François Fillon, bugün ise seçmen gözünde hiçbir çekiciliği olmayan Valérie Pécresse tarafından temsil edilmesi eklendiğinde, bu iki başlı çöküş daha iyi anlaşılabilir. Macron'un dezavantajları ise, parti mensuplarının büyük kısmının Fransa içinde yerleşik bölgesel/yerel kökleri olmayışı ve Paris'ten "paraşütlenmiş" olmaları, hükümetin sosyal politikalarının merkez iddiasıyla başlayıp fazlaca sağa kaydığı yönündeki algı ve kendisinin iddialı kişiliği ile keskin üslûbu olarak sıralanabilir. Yine de görünürde ve konjonktürde avantajları daha ağır basmaktadır.

Fransa'nın AB Dönem Başkanlığı

Bu genel konjonktür çerçevesinde Fransa'nın Avrupa Birliği dönem başkanlığı özel bir çehreye bürünmektedir. Bunun nedeni, sadece Avrupa politikasının Fransa dış politikasının geleneksel öncelikli alanlarından olması değil, ama bilhassa favori aday Emmanuel Macron'un daha ilk başkanlık seçimleri öncesinde Avrupa temasını bayrak edinmiş olması, o günden bu yana Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının geliştirilmesi konusundaki ısrarı ve Ukrayna - Rusya savaşının patlamasıyla bu vizyonunun doğrulanmış olmasıdır. Yani şurası bir gerçektir ki Fransa'nın AB dönem başkanlığı en anlamlı ve gerekli zamana denk gelmiştir.

Emmanuel Macron, daha henüz Hollande hükümetinin Ekonomi Bakanı iken Avrupa politikasına mutlak öncelik veren bir tutum izlemiş ve Başkan seçilmesini takiben yaptığı ilk konuşmada beş bileşenli Avrupa projesini açıklamıştır: ortak savunma ve güvenlik politikasının optimizasyonu; ortak para birimi Euro'nun güçlendirilmesi; Çin ve Amerikan rekabetine karşı Avrupa ticaretinin geliştirilmesi; Paris İklim Antlaşması uyarınca sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin uygulanması; dijital Avrupa için gerekli hukukî altyapının oluşturulması. 2017 yılında Avrupa projesine desteğinden dolayı Charlemagne ödülüne lâyık görülen Macron, Brexit'le birlikte ve Almanya'da Merkel döneminin sona ermesiyle Fransa'yı Birliğin siyasî lideri haline getirme amacını gütmektedir.

Fransa'nın Avrupa Birliği dönem başkanlığını devralması münasebetiyle 19 Ocak 2022 tarihinde Avrupa Parlamentosu önünde yaptığı konuşmada Macron dönem başkanı

olarak Fransa'nın önceliklerinin ne olacağını açıklamış, bu bağlamda üç vurgu yapmıştır.

Birincisi, Fransa'nın ve Avrupa'nın siyasal kültürünün geleneksel bileşeni olan değerler politikasıdır. Temel hak ve özgürlükler, demokrasi, hukuk devleti ve ulusal egemenlik gibi kavramların bugün yükselen keyfi yönetimler ve otoriterlik karşısında dayanışma halinde savunulması gerektiğini ve bu bağlamda 20 yıl önce yürürlüğe girmiş olan Avrupa Temel Haklar Şartı'nın gözden geçirilerek güncelleştirilmesini teklif edeceklerini açıklamıştır.

İkinci öncelik, Avrupa'nın çağın gereklerine uygun bir atılım yapması gereğidir. Bunların başında iklim ve çevre sorunları gelmekte, bir diğer bileşen ise dijital Avrupa projesinin hukukî altyapısının tamamlanması ve yeni teknolojilere yatırım yapılmasıdır.

Üçüncü öncelik ise, Emmanuel Macron'un başından beri savunduğu ve bu konuşmasından bir ay sonra patlak veren Ukrayna krizi bağlamında doğruluğunun bir kez daha kanıtlandığı Avrupa ortak güvenlik ve savunma politikasının tam anlamıyla hayata geçirilmesidir. Aslında 1950'li yıllardan beri Fransa'nın çeşitli planlar bağlamında önerdiği ve yarım yüzyıldan beri tartışma konusu olan, her kriz sonrasında canlanıp daha sonra NATO'nun güvenli kollarında uykuya dalan bu proje, ABD Başkanı Trump'ın Avrupa güvenliğine yönelik umursamazlığı karşısında yeniden canlanmış, "Putin'in savaşı" ile acil konuma gelmiştir. Avrupa'nın jeopolitik tehditlere karşı sadece tepkisel değil caydırıcı bir savunma politikası olmasını güvenlik kadar özgürlük ve ulusal bağımsızlık açısından değerlendiren Macron, bu bağlamda Avrupa'nın tek ses olması gerektiğinin altını çizmiştir. Bugünkü ortamda hatırlanması gereken bir başka nokta, Fransa'nın Brexit sonrasında AB'nin tek nükleer gücü durumuna geldiğidir ve bu, Avrupa güvenliği konusunda her ne kadar NATO öncelikli olsa da Fransa'ya özel bir sorumluluk yüklemektedir.

Birinci başkanlık dönemini Avrupa Marşı eşliğinde başlatan ve ikinci dönem için adaylığını 3 Mart 2022 tarihinde ulusa açık mektup şeklinde ilân eden Emmanuel Macron'u yarıştaki diğer adaylardan ayıran öğelerin içinde Avrupa Birliği'ne olan köklü inancı başta gelmektedir. Zemmour, Le Pen, Mélenchon gibi radikal görüşlü adayların Avrupa karşıtlığı Macron'a göre Avrupa'yı her şeyin ötesinde, özgürlük ve diktatörlük arasında yapılması gereken ideolojik bir seçim haline getirmiştir. Rusya-Ukrayna savaşı bugün bunun en somut göstergesidir.

Fransa - Türkiye İlişkileri

Son olarak Fransa-Türkiye ilişkilerinden bahsetmek gerekirse, her iki ülke arasında öteden beri Ermeni sorunu ve demokrasi, insan hakları gibi konular gerginlik sebebi olmuş, daha yakın zamanda ise Başkan Sarkozy'nin AB süreci çerçevesinde Türkiye'nin kimliğini tartışmaya açması ve bunun daha sonra Fransa'da bir iç politika malzemesi haline getirilmesi ilişkileri daha zorlu bir sürece sokmuştur. Son dönemde Başkan

GİFGRF

Macron ve Cumhurbaşkanı Erdoğan arasındaki karşılıklı sert söylem ve Macron'un AB bağlamında Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasına yaklaşımı ile Birlik içerisinde açıkça Yunan/Rum yanlısı bir tavır sergilemesi ilişkileri neredeyse bir kırılma noktasına getirmiştir.

Ancak Türk dış politikasında bir süredir gözlemlenen yeni yönelimler ve uzlaşma arayışları Türkiye-Fransa-AB eksenindeki atmosferi bir miktar yumuşatmış görünmektedir. Ukrayna savaşıyla ortaya çıkan durumda Türkiye'nin bir kez daha öne çıkan jeostratejik önemi ve arabuluculuk çabaları bazıları tarafından Fransa'yla bir rekabet olarak nitelendirilmesine rağmen alınacak sonuca göre bu bağlamda olumlu ve birbirini tamamlayan bir etki yaratma potansiyelini taşımaktadır.

Başkan Macron'un yeniden seçilmesi bu ivmenin devamını sağlayabileceği gibi, beklenmedik bir seçim sonucu ilişkilerde her şeyin baştan kurgulanmasına yol açabilir.